

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ECOLOGICAL GLOBALIZATION* В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Тетяна ПЕТРИНСЬКА (Кіровоград, Україна)

*Стаття присвячена засобам вербалізації концепту *ECOLOGICAL GLOBALIZATION* в англomовній картині світу на матеріалі сучасних суспільно-політичних текстів. Описується і систематизується лексико-семантичний матеріал, що вербалізує концепт *ECOLOGICAL GLOBALIZATION*, наведено тлумачення понять «концепт» і «екологічна глобалізація».*

Ключові слова: *концепт, мовна картина світу, вербалізація, дискурс, екологія, глобалізація, мовні одиниці.*

*The article deals with the means of verbalization of concept *ECOLOGICAL GLOBALIZATION* in the English language mapping of the world based on the contemporary social and political texts. Lexico-semantic material has been presented and systematically analysed. The definitions of “concept” and “ecological globalization” have been given.*

Key words: *concept, language mapping of the world, verbalization, discourse, ecology, globalization, language units.*

Глобалізація є важливим і незаперечним явищем сучасного буття, яке несе помітні зміни в житті англomовних соціумів і надає статусу актуальності концепту *ECOLOGICAL GLOBALIZATION* в сучасній англomовній картині світу. Оскільки картина світу людини відображена в її свідомості у вигляді концептуальної системи, в якій відбувається співвіднесення мови і оточуючої дійсності (А.Н. Баранов, А. Вежбицька, В.З. Дем'янков, О.С.Кубрякова, Н.Н. Болдирев, М.В. Нікітіна, З.Д. Попова, А.М. Приходько, Й.А. Стернін, Н.М. Фрумкіна, Р. Canettieri, W. Croft, J. Fodor, R.S. Langacker, D. Lee, E. Le Pore, J. Sanders, M. Sinding, F. Ungerer та ін.), то комунікативно-дискурсивне вивчення мови дає змогу отримати результати фіксації людиною різноманітних знань про світ за допомогою аналізу мовних одиниць у відповідних типах дискурсу.

Незважаючи на загальну спрямованість сучасних лінгвістичних досліджень на визначення способів і підходів до вербальної репрезентації концептів (І.В. Андрусак, С.Г. Воркачов, І.О. Голубовська, О.В. Городецька, І.В. Змійова, В.Л. Іващенко, Т.В. Луцьова, І.В. Привалова, А.М. Приходько, А.Б. Семенчук, Ю.С. Степанов, Й.А. Стернін, Ю.Ю. Шамаєва), дискурсивне втілення вербальної оболонки концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION, який належить до таких, що найбільш бурхливо та динамічно еволюціонують у сучасній англомовній картині світу, досліджено недостатньо.

З огляду на вищезазначене, метою статті є опис і систематизація засобів вербалізації концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION в англомовному публіцистичному дискурсі. **Об'єкт** – концепт ECOLOGICAL GLOBALIZATION в англомовному публіцистичному дискурсі. **Предмет** – лінгво-когнітивні параметри концепту GLOBALIZATION в англомовних суспільно-політичних текстах за період 1997-2013 років.

Концепт ми розуміємо як дискретну, мисленеву, динамічну одиницю колективної свідомості, яка є способом і результатом категоризації знання та має вербальне вираження [3: 28]. Слід зазначити, що від глобалізаційних процесів (індустріалізація, модернізація, туризм, споживацька економіка) сфера екології планети зазнала виключно негативного впливу. Чи не кожне періодичне видання сьогодні, англомовні зокрема, містить публікації, присвячені глобальній економічній кризі й шляхам її подолання. До цієї розробки були взяті такі публікації, як: «*Grains of Hope*» (Time, 2000, cited from Global issues 2001/2002, 17th ed.), «*The Global Challenge*» (World And I, April 1997, cited from Global issues 2001/2002, 17th ed.), «*Invasive Species: Pathogens of Globalization*» (FP, Fall 1999, cited from Global issues 2001/2002, 17th ed.), «*The Disappearing Sky*» (Glob. En., 27/09/2007), «*The New Religion of Eco-Fundamentalism*» (Globalist, Dec. 1, 2006), «*The New Religion of Eco-Fundamentalism?*» (Globalist, Dec. 1, 2006) «*Follow The Money*» (Guardian, Aug. 18, 2002), «*Fresh and Direct From the Garden an Ocean Away*» (NY Times, Aug. 29, 2011) та ін.

Процес глобалізації, тісно пов'язаний з техногенною революцією, породив безліч нових проблем, серед яких особливе місце належить екологічним проблемам (*ecological issues*), які мають транснаціональний і трансдержавний характер [1: 61]. Криза стану навколишнього середовища сьогодні стрімко розвивається як в глобальному, так і національному значеннях. У сучасних англомовних електронних джерелах найчастіше зустрічаються такі тлумачення екологічної глобалізації ECOLOGICAL GLOBALIZATION: 1) «екологічна глобалізація – це неминучий результат тривалого процесу економічного розвитку і глобалізації, що не лише єднає світ, а й підносить ступінь розвитку національної економіки до рівня, який є загрозливим для світової екологічної системи» [6], 2) «екологічна глобалізація є сукупним наслідком різноманітних глобальних процесів на стан природної системи планети» [4: 184]. Відповідно, «глобальною екологічною кризою» (*global ecological crises*) слід називати кризу з розмитими причинами і широкими наслідками [5: 1996].

Розглянемо визначені групи на прикладах. Англомовна екологічна лексика актуалізує концепт ECOLOGICAL GLOBALIZATION в таких вузько-тематичних групах, як 1) *consequences of ecological change*, 2) *contemporary state of global ecology*, 3) *global ecology*, 4) *resistance to ecological globalization*, 5) *factors of ecological change*. Аналіз мовного матеріалу дозволяє скласти реконструкцію уявлень про вплив процесів глобалізації на стан навколишнього середовища в англомовній публіцистичній інтерпретації.

Consequences of ecological change (наслідки екологічної зміни). До кола глобальних екологічних проблем зараховується ряд явищ, причиною яких вважаються швидкі темпи глобалізаційних процесів, особливо останніх 30 років. Першим явищем, яке викликало тривогу екологів в планетарному глобальному масштабі, є «глобальне потепління» (*global warming*): *It [letter to Bush] also claims that «the least important global environmental issue is potential global warming and we hope that your negotiators at Johannesburg can keep it off the table and out of the spotlight»* (Guardian, Aug. 18, 2002) або «парниковий ефект» (*greenhouse effect*): *How – or even whether – governments should work to control their countries' greenhouse gas emissions has become one of the most contentious public policy issues of the day* (Globalist, Dec.1, 2006).

Іншою не менш важливою проблемою вважають також забруднення різноманітного характеру, наприклад, забруднення міського повітря, водних ресурсів, ґрунту (*urban air pollution, pollution of water and land*): *The Denver «brown cloud» is a case in point, as is the extreme pollution in Mexico city* (World And I, Apr. 1997), біологічне забруднення (*biological pollution*): *Bioinvasion cannot simply be attributed to trade in general, since not all trade is «biologically dirty»* (FP, Fall 1999),

«генетичне забруднення» («*genetic pollution*»): *Then there is a problem of «genetic pollution», as opponents of biotechnology term it* (Time, 2000).

Забруднення є першопричиною решти екологічних проблем. Серед них також дефіцит води і виснаження ґрунту (*water shortages and land hunger*), проблема енергозбереження (*energy security*), бідність (*poverty*), кислотні дощі (*acid rain*), підвищення рівня океану (*sea level rise*), генномодифіковані продукти (*frankenfood, genetically modified products*), епідемії через мутовані штами вірусів (*epidemics*) та ін.: *The prospect of weakened states is growing as the HIV epidemic, water shortages, and land hunger threaten to overwhelm countries on the lower rungs of the global economic ladder* (USA Today Mag., Nov. 2003).

Однією з найактуальніших екологічних проблем вважається також екологічне змішування біологічних видів (*ecological mixing*) або біологічне вторгнення (*bioinvasion*) певних видів у історично чужі їм екосистеми та порушення їх балансу: *The impact of these bioinvasions can now be seen on every landmass, in nearly all coastal waters* (FP, Fall 1999).

Подібне стало можливим внаслідок міжнародної торгівлі, тобто транспортним шляхом. Такі види називають «захватницькими видами» («*invasive species*»): *Thousands of foreign, invasive species are hitch-hiking through the global trading network aboard ships, and railroad cars, while hundreds of others are traveling as commodities* (FP, Fall 1999).

Видова міграція може бути спричинена не лише випадковим потраплянням організмів до транспортних засобів, але також завезенням їх туристами, навмисним переселенням до зручніших умов існування через зміну клімату. Тому організми, які тікають зі своїх історично нажитих місць, називають «біженцями» (*environmental refugees*): *Unless the damaging trends that have been set in motion are reversed quickly, we could see vast numbers of environmental refugees abandoning areas scarred by depleted aquifers and exhausted soils...* (USA Today Mag., Nov. 2003).

Будь-яка частина світу, на думку спеціалістів, сьогодні нагадує свого роду «супермаркет біологічних видів» (*species supermarket*), в якому можна знайти все: *Whether it is a tree plantation, a shrimp farm, or even a bit of landscaping in the back yard, the Earth has become a sort of «species supermarket»* (FP, Fall 1999).

Сучасний стан екології нашої планети демонструє сумну картину та перспективу її розвитку. Концепт ECOLOGICAL GLOBALIZATION, таким чином, наповнюється ознаками чогось неприємного та загрозового для людства.

Увесь світ сьогодні визнає, що стан екології на планеті знаходиться в критичному стані, у зв'язку з чим вже сьогодні можемо спостерігати неприємні наслідки порушення балансу в природі, в той час як прогнози на майбутнє робляться загрозові. Лексика, що об'єднана нами в групі *contemporary state of global ecology* (сучасний стан глобальної екології), дає можливість зрозуміти в якому світлі постає екологічна глобалізація сьогодні в англомовному публіцистичному дискурсі.

Оцінний план концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION у цьому секторі має найвираженішу негативність. Єдиною емоційно нейтральною мовною одиницею, яка відбиває сучасне розуміння стану глобальної екології, є *change/altering* «зміна»: *World leaders are meeting in Johannesburg at the end of August to talk about what's happening to the planet. There will be discussions about corporate behaviour and about climate change* (Guardian, Aug. 18, 2002).

Інші мовні одиниці, відібрані з текстового масиву, є більш емоційно забарвленими й презентують досліджуваний концепт із такими когнітивними ознаками, як *problem* «проблема»: *They [gradually accumulating problems] can be referred to as «creeping environmental problems»* (World And I, Apr. 1997), *impact* «удар»: *The impact of climate change is beginning to show* (Yale Glob., Aug. 17, 2006), *affect* «згубний вплив»: *Several types of human activity interact with geophysical processes to affect the atmosphere in ways that engender crisis situations* (World And I, Apr. 1997), *crisis* «криза»: *Many of these groups [demanding that Bush not attend the Earth Summit] have long been active in trying to frustrate progress on tackling man-made climate change and other global environmental crises* (Guardian, Aug. 18, 2002), *collapse* «загибель»: *In the late 1980s, the accidental release into the Black Sea of Mnemiopsis leidyi – a comb jelly native to east coast of the Americas – provoked the collapse of the already highly stressed Black Sea fisheries, with estimated financial losses as high as \$350 million* (FP, Fall 1999), *damaging, destruction, destructive, devastating, disruption, havoc* «руйнація, підривання»: *Unless the damaging trends that have been set in motion are reversed quickly, we could see vast numbers of environmental refugees abandoning areas scarred by depleted aquifers and exhausted soils...* (USA Today Mag., Nov. 2003), *danger* «небезпека»: *Despite*

such **dangers**, policies aimed at stopping the spread of invasive «exotic» species have so been largely ineffective (FP, Fall 1999), threat «загроза»: This «biological pollution» is degrading ecosystems, **threatening** public health, and costing billions of dollars annually (FP, Fall 1999), decline «відхилення»: World trade has become the primary driver of one of the most dangerous and least visible forms of **environmental decline** (FP, Fall 1999), losses «втрати»: Worldwide, **the losses** [from changing ecosystems] to agriculture might be anywhere from \$ 55 billion to nearly \$248 billion annually (FP, Fall 1999), disease хвороба»: Bioinvasion has become a kind of **globalization disease** (FP, Fall 1999).

Багатство представленої лексики свідчить про актуальність самої проблеми критичного стану глобальної екології, а також про негативне ставлення носіїв англійської мови до ролі глобалізації в процесах світової екологічної ситуації.

Група одиниць-репрезентантів концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION **global ecology** (глобальна екологія) актуалізує його у якості сили, здатної екологію регіонів, країн або континентів на сучасному етапі розвитку людства розглядати в тісній взаємозалежності з іншими частинами світу, як ніколи раніше за всю історію життя розумної людини на планеті. Ключовим поняттям цієї ідеї є взаємозалежність країн, точніше їх екосистем, адже, наприклад, для забрудненої води чи повітря політичні межі не існують, а дим та газ однієї країни може стати кислотним дощем для іншої.

Атмосфера і океани вважаються найважливішими глобальними об'єктами спільного користування (*global commons*) і мають спільно охоронятися всіма державами, оскільки вода і повітря вільно циркулюють по всій планеті, не зважаючи на будь-які національні кордони чи територіальні заборони. Атмосфера не належить жодній нації або належить всім: *The atmosphere and oceans are two of Earth's truly global commons* (World And I, April 1997).

Загалом у межах даної групи активну сполучуваність має лексема *global* «глобальний», привносячи у те чи інше словосполучення нового сучасного значення, пов'язаного з глобалізацією (85%). Менш вживаними є лексеми *globalized* та *globalizing* «глобалізований» (15%). Як свідчить англійська публіцистика, у сфері екології все більше понять починають розглядатися в глобальному масштабі, наприклад: *global environment/globalized environment* «глобальне довкілля»: *But these very conditions that promote a globalized environment are crucial to the expansion of crime* (eJournal USA: Jun. 5, 2008), *global climate* «глобальний клімат»: *But scientists have long known that some gases can affect global climate patterns by interacting with sunlight or the heat radiated from Earth's surface* (World And I, Apr. 1997), *global temperature* «глобальна температура»: *The average global temperature has risen in each of the last three decades* (USA Today Mag., Nov. 2003), *global commons* «глобальні об'єкти спільного користування»: *Antarctica always appears on the list of global commons* (World And I, Apr. 1997), *global atmosphere* «глобальна атмосфера»: *Scientific controversy still surrounds the notion that human activities can produce enough greenhouse gases to warm the global atmosphere* (World And I, Apr. 1997), *global agricultural system* «глобальна аграрна система»: *The migration of crop pests can be attributed, in part, to a global agricultural system that has become increasingly uniform and integrated* (FP, Fall 1999); *global ocean* «глобальний океан»: *In the early 1940s, Athelstan Spilhaus made a projection map that clearly shows that the world's oceans are really subcomponents of one global ocean* (World And I, Apr. 1997).

Таким чином, екологія, так само як і політика та економіка, може зазнавати впливу глобалізації й одночасно бути її проявом і наслідком. Глобалізована екологія є одним з найяскравіших прикладів глобалізації як явища, що привносить не лише пов'язаність, а і взаємозалежність.

До групи *resistance to ecological globalization* (протистояння екологічній глобалізації) відібрано такі мовні одиниці, що відображають ту частину інформативно-оцінного змісту досліджуваного концепту, яка пов'язана із можливими спробами людей протистояти викликам екологічної глобалізації. Такі спроби дійсно робляться, а екологічні питання часто піднімаються на різноманітних міжнародних конференціях і самітах. Існують інтернаціональні рухи, партії та спілки так званих «зелених», тобто захисників оточуючого середовища. В англійській публіцистиці за період 1997-2013 років на позначення представників руху за здоров'я планети вживаються такі лексеми, як «green» («зелені»), «eco-fundamentalists» («екофундаменталісти»), «green protectionists» («зелені протекціоністи»), «green eco-warriors» («зелені ековійни»), «environmentalists» («захисники довкілля»), «global Salvationists» («глобальні рятівники»):

Passionate environmentalists, including scientists, policymakers and well-organized advocacy groups, have proposed a long list of regulations and penalties (Globalist, Dec.1, 2006).

На тлі боротьби з екологічною кризою актуальністю свого вживання відзначається такого роду лексика, як «*environmentally sound*» («не шкідливий для довкілля»), «*green revolution*» «зелена революція», «*sustainable*» («укріплюючий»), «*ecotourism*» («екотуризм»), «*renewable energy sources*» («відновлювані енергоджерела»): *Many indigenous communities see ecotourism as the most rational way of protecting the rainforest, creating jobs for the young and generating revenue for education, community health and transportation* (UC, Jul./Aug. 1999).

Таким чином, екологічна глобалізація концептуалізується як явище, пов'язане з багатьма проблемами загальнолюдського характеру, що потребують негайного контролю та регулювання з боку урядів держав на основі співпраці. Про розуміння серйозності екологічної проблеми та спроби їх подолання свідчать заклики захисників природи до об'єднання зусиль різних держав та урядів і розуміння, що глобальні проблеми мають стати глобальним питанням, оскільки в епоху глобалізації домінує тенденція взаємопов'язаності, взаємозалежності.

Група слів-репрезентантів концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION *factors of ecological change* (фактори екологічної зміни) містить інформацію про фактори, що, на думку англomовних видань, сприяли виникненню світової екологічної кризи. Варто звернути увагу на той факт, що єдиним таким фактором серед проаналізованих текстів визнається активна шкідлива діяльність людини, тобто антропоцентричний фактор. Для опредмечення цієї ідеї в англomовному дискурсі використовуються такі мовні одиниці, як *human / man-made activity / impact* «діяльність людини»: *Other greenhouse gases emitted to the atmosphere as a result of human activities include CFCs...* (World And I, Apr. 1997).

Такою діяльністю вважаються: індустріалізація, транспорт, урбанізація паралельно з надмірними потребами людей в забезпеченні себе, тобто надмірне споживання і, як результат, перевищення і забруднення природних ресурсів: *By satisfying our excessive demands through overconsumption of the Earth's natural assets, we are in effect creating a global bubble economy* (USA Today Mag., Nov. 2003).

Отже, глобальна екологічна криза, як і сама глобалізація, є наслідком діяльності людини, а спектр екологічних проблем і відсутність жодної переваги впливу глобалізації на стан екології планети виражається тим, що лексичний конструкт концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION вербалізується в англomовному публіцистичному дискурсі переважно негативно-оцінною лексикою. Визначено провідне місце концепту ECOLOGICAL GLOBALIZATION в англomовній картині світу. Встановлено, що в сучасному англomовному публіцистичному дискурсі провідними засобами актуалізації концепту GLOBALIZATION є лексема *globalization*, її похідні одиниці (*global, globalized, to globalize, globalizing, globalist, alter-globalization, pro-globalization, globaloney*), синоніми (*interconnectedness, integration, internationalization, cosmopolitanism* та ін.) та антоніми (*anti-globalization, anti-globalist, anti-globalizer*). Інноваційно продуктивним є вживання формантів *bio-, eco-, over-*, лексем *sustainable, sound, green*.

Кількість мовних одиниць, що об'єктивують концепт ECOLOGICAL GLOBALIZATION в англійській мові постійно зростає завдяки незворотності науково-технічного прогресу. Перспектива подальших розвідок полягає у вивченні лексико-семантичних, дискурсивно-текстових особливостей втілення концепту GLOBALIZATION в сучасній англійській мові.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Павлова С. М. Глобалізація и безопасность / С. М. Павлова // Глобалізація в соціально-філософському вимірюванні : сб. матеріалів конф. – СПб. : Санкт-Петербурзьке філософське общество, 2003. – С. 60–63.
2. Петрінська Т. С. Глобалізація як екстралінгвальний чинник збагачення словникового складу англійської мови у сфері екології / Т. С. Петрінська // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – №31. – С. 126-130.
3. Петрінська Т. С. Лінгвальна актуалізація текстового концепту GLOBALIZATION в англomовному публіцистичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Тетяна Сергіївна Петрінська. – Запоріжжя, 2014. – 301 с.
4. French H. Coping with Ecological Globalization [Electronic resource] / H. French. – 2000. – Mode of access : http://www.worldsummit2002.org/texts/staeoftheworld_French.pdf. – Title screen.
5. Lipietz A. Social and Ecological Impact of Globalization [Electronic resource] / A. Lipietz. – 1996. – Mode of access : <http://lipietz.net/spip.php?article355>. – Title screen.
6. Narain S. Wanted: Political [Electronic resource] / S. Narain. – 2007. – Mode of access : <http://www.unep.org/pdf/Ourplanet/2007/february/en/OP-2007-02-en-ARTICLE7.pdf>. – Title screen.

Випуск 137

Серія: філологічні науки

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Петрінська – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри германської філології факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: концептологія, картини світу, дискурс.